

Allemansrätten

Lagstiftning och praxis

Innehåll

Förord	3
Att färdas	4
Förbudsskyltar	4
Hemfrid och offentlig frid	5
Att vistas tillfälligt och slå läger	5
Naturskyddsområden	6
Att samla in naturprodukter	7
Exempel på fridlysta växter	8
Träd och buskar	9
Att göra upp eld	9
Nedskräpning	10
Hundar och katter	11
Ridning	12
Organiserad verksamhet	12
Att använda byggnader	13
Att köra och färdas på vägar	13
Att köra i terrängen	13
Att köra snöskoter	14
Att färdas och vistas i vattenområden	15
Fiske	17
Jakt	18
Enskilda och markägaren	19

Förord

Finlands natur består huvudsakligen av skogar, myrar och vattendrag. Vårt land är glest befolkat och tack vare det stora vägnätet och allemansrätten kan vi röra oss i landet. Den finska naturen och allemansrätten spelar en viktig roll för att människor ska kunna röra sig i naturen vare sig det gäller rekreation, naturturism eller insamling av naturprodukter.

Det är bra om den som utnyttjar allemansrätten vet vilka skyldigheter och möjligheter allemansrätten innebär.

I motsats till många andra länder är allemansrätten synnerligen omfattande i Finland.

Helsingfors den 31 maj 2016
Miljöministeriet

Huvuddragen i allemansrätten

- alla som bor och vistas i Finland kan utnyttja den
- man behöver inget lov eller tillstånd
- man får inte obefogat hindra att den utnyttjas
- man får inte ta ut någon avgift när den utnyttjas
- utnyttjandet av allemansrätten får inte orsaka olägenheter eller störningar som inte kan räknas som ringa
- områdets ägoförhållanden påverkar inte rätten att utnyttja området genom allemansrätten
- gäller inte gårdsområden, odlingar och andra områden som tagits i särskilt bruk

Att färdas

Det är vanligtvis tillåtet att promenera, skida, cykla och rida i områden i naturtillstånd eller därmed jämförbara områden om det inte orsakar skador eller olägenheter som inte kan räknas som ringa. Man får inte röra sig på gårdsplaner utan lov.

På åkrar som odlas och motsvarande områden får man inte röra sig eftersom det kan orsaka skador. På vintern kan man gå över åkrar. Utnyttjandet av istandsatta friluftsleder och skidspår grundar sig på allemansrätten.

Man får inte störa fåglars och andra djurs häckning.

Enligt allemansrätten kan man begränsa rörelsefriheten och vistandet endast med förbud som grundar sig på myndigheternas beslut. Sådana myndigheter är till exempel försvaretsmakten, Forststyrelsen och närings-, trafik- och miljöcentralen samt upprätthållare av hamnar eller flygplatser.

Förbudsskyltar

Naturvårdslagen 36 §

Inom ett mark- eller vattenområde får inte sättas upp en skylt med förbud mot att färdas eller stiga i land på området eller som annars begränsar allemansrätten och för vars uppsättande det inte finns någon lagstadgad grund.

Hemfrid och offentlig frid

Det är förbjudet att avsiktligt störa hemfriden. Störande av hemfriden innebär bland annat olovligt intrång i områden som skyddas av hemfriden eller förande av oväsen. Platser som skyddas av hemfriden är bland annat bostäder, fritidsbostäder, tält, husvagnar, bebodda båtar och privata gårdsområden och byggnader i direkt anslutning till dem. Man får inte använda någon annans gårdsplan som väg.

Typiska områden som skyddas av offentlig frid är bland annat produktionsanläggningar som hör till industri eller jordbruk inklusive deras gårdsplaner.

Att vistas tillfälligt och slå läger

Det är tillåtet att vistas och slå läger i naturen, till exempel att övernatta i tält, fordon eller båt, så länge det inte orsakar olägenheter eller skador för markägaren.

Om man ska vistas eller slå läger för en längre tid är det skäl att diskutera med markägaren, eftersom risken för att man orsakar olägenheter eller skador då ökar. På badstränder är det vanligtvis inte tillåtet att tälta. På rekreationsområden finns det ofta särskilda tältplatser eller tältområden dit man strävar efter att styra tältandet. Det är förbjudet att störa den allmänna ordningen på allmänna platser såsom i parker och på badstränder.

På annans mark får man inte bygga eller gräva så att man lämnar bestående spår efter sig.

Besittningsintrång
28 kap. 11 § i strafflagen

Den som olovligen

1. bemäktigar sig, flyttar eller döljer lös egendom som är i någon annans besittning,
2. tar sig väg över någon annans gårdsplan eller genom byggande, grävning eller på annat liknande sätt utnyttjar mark som är i en annans besittning, eller
3. bemäktigar sig mark eller byggnad som är i någon annans besittning eller en del därav skall, om strängare straff för gärningen inte stadgas på något annat ställe i lag, för besittningsintrång dömas till böter eller fängelse i högst tre månader. Som besittningsintrång anses dock inte en gärning som har medfört endast ringa men.

Naturskyddsområden

I naturskyddsområden, såsom nationalparker, naturreservat och fågelskyddsområden, kan rörelsefriheten vara begränsad. Nationalparkerna är betydelsefulla natursevärdheter och turistmål. Naturparkerna är områden som skyddas noggrannare. Eventuella begränsningar av rörelsefriheten finns utmärkta i naturskyddsområdena.

Att samla in naturprodukter

Man får plocka till exempel icke fredade blommor, skogsbär, svampar och kvistar, kottar och ollon som har fallit ner på marken på sådana platser där det är tillåtet att röra sig. I naturskyddsområden kan det finnas begränsningar för plockning. Mossor och lavar får inte samlas utan markägarens samtycke.

Jordmaterial såsom grus och stenar tillhör markägaren, och för att plocka med sig sådana behövs markägarens samtycke. Man får plocka stenar i små mängder för att hitta gruvmineral.

Det är förbjudet att plocka fridlysta växter.

Om allemansrätt
28 kap. 14 § i lagen om ändring av strafflagen

Detta kapitel gäller inte insamling av torra grenar, kottar eller nötter som har fallit till marken, plockning av vilda bär, svampar och blommor eller, med undantag av lav och mossa, insamling av andra sådana naturprodukter på någon annans mark.

Exempel på fridlysta växter

Statsrådets förordning om ändring av naturvårdsförordningen 714/2009 (Förteckningen är inte fullständig)

Växter som är fridlysta i hela landet

Rödblommig näckros	<i>Nymphaea</i>
Nordisk stormhatt	<i>Aconitum septentrionale</i>
Mosippa	<i>Pulsatilla vernalis</i>
Nipsippa	<i>Pulsatilla patens</i>
Nattviol	<i>Platanthera bioflia</i>
Isranunkel	<i>Ranunculus glacialis</i>
Aklejruta	<i>Thalictrum aquilegifolium</i>
Ryssruta	<i>Thalictrum kemense</i>
Stor sandnejlika	<i>Dianthus arenarius subsp. borussicus</i>
Solvända	<i>Helianthemum nummularium</i>
Fjällros	<i>Rhododendron lapponicum</i>
Guckusko	<i>Cypripedium calceolus</i>
Kärrknipprot	<i>Epipactis palustris</i>
Purpurknipprot	<i>Epipactis atrorubens</i>
Rödsyssla	<i>Cephalanthera rubra</i>
Dvärgyxne	<i>Chamorchis alpina</i>
Fjällvityxne	<i>Pseudorchis albida subsp. straminea</i>
Adam och Eva	<i>Dactylorhiza sambucina</i>
Norna	<i>Calypso bulbosa</i>
Knottblomster	<i>Microstylis monophyllos</i>
Blodnyckel	<i>Dactylorhiza incarnata subsp. cruenta</i>

Fridlysta söder om Uleåborgs län

Ångsnyckel	<i>Dactylorhiza incarnata subsp. incarnata</i>
Sumpnyckel	<i>Dactylorhiza traunsteinen</i>

Fridlysta i Uleåborgs och Lapplands län

Vitsippa	<i>Anemone nemorosa</i>
Smånunneört	<i>Corydalis intermedia</i>
Svärdslilja	<i>Iris pseudacorus</i>

Träd och buskar

Levande eller döda träd får inte fällas eller skadas och man får inte heller ta kvistar, bark, kottar eller andra delar av trädet utan markägarens samtycke. Också för att ta träd som fallit till marken krävs markägarens samtycke. Ris, blad, barr, näver eller bark som fallit till marken får plockas tack vare allemansrätten. Även tickor får plockas om man inte skadar trädet. Sprängticka får inte plockas eftersom trädet kan skadas då man lösgör tickan.

Att göra upp eld

Man får inte göra upp lägereld eller annan öppen eld utan markägarens lov. Om risken för skogsbrand är uppenbar får man inte göra upp öppen eld i skogen eller dess närhet ens med markägarens lov. För användning av stormkök eller motsvarande markisolerade apparater krävs inget tillstånd eftersom elden då inte anses som öppen eld. Den som gjort upp elden är ersättningskyldig om elden sprider sig och orsakar skador.

På friluft- och campingområden finns det ofta särskilda platser där man kan göra upp eld, och då bör man hålla sig till dessa.

Att göra upp öppen eld
2 kap. 6 § i räddningslagen

Lägereld eller annan öppen eld får inte göras upp, om förhållandena på grund av torka eller vind eller av någon annan orsak är sådana att risken för skogsbrand, gräsbrand eller annan eldsvåda är uppenbar.

På annans mark får öppen eld inte göras upp utan markägarens lov.

Den lokala räddningsmyndigheten kan av grundad anledning förbjuda öppen eld inom räddningsväsendets område eller inom en del av det för viss tid. Tillräcklig information ska ges om beslutet.

Nedskräpning

Nedskräpning är förbjudet. Till nedskräpning räknas också utsläpp eller tömning av flytande avfall i naturen. Förbudet mot nedskräpning gäller både allmänna och privatägda områden. Den som skräpar ner är också skyldig att städa upp efter sig.

Nedskräpningsförbud
8 kap. 72 § i avfallslagen

I miljön får inte avfall lämnas, maskiner, anordningar, fordon, fartyg eller andra föremål överges eller ämnen släppas ut så att följden kan bli osnygghet, förfölning av landskapet, minskade trivsel, risk för att människor eller djur skadas eller någon liknande risk eller olägenhet (nedskräpningsförbud).

Nedskräparens skyldighet att städa upp
8 kap. 73 § i avfallslagen

Den som har skräpat ned ska avlägsna det nedskräpande föremålet eller ämnet ur miljön och städa upp det nedskräpade området även i övrigt.

Hundar och katter

På andras mark måste hundar vara kopplade eller vid behov omedelbart kunna kopplas. Markägaren eller den som innehar jakträtten i området kan ge tillstånd att hålla hunden utan koppel. Alla hundar som är över fem månader gamla måste ändå vara kopplade eller omedelbart kunna kopplas från den 1 mars till och med den 19 augusti, det vill säga under den tid som de vilda djuren har ungar.

Med tillstånd av markägaren får hundar hållas lösa på gårdsplaner, i trädgårdar och i inhägnade områden avsedda för hundar. Hundar får inte vara utan koppel på motionsstigar och hundar får överhuvudtaget inte vistas på allmänna badstränder, lekplatser för barn, torg, idrottsplaner och skidspår som iståndsatts för allmänt bruk.

Avföring från hundar kan vara hälsovadlig. Den är dessutom osnygg och minskar trivselen. Den som rastar en hund ska se till att avföringen plockas upp eller flyttas till ett område där den inte vållar olägenheter.

Samma regler som gäller den som rastar hundar gäller även för hundspann.

Katter får gå lösa endast på ägarens gård eller i ägarens trädgård.

Ridning

Ridning är tillåtet enligt allemansrätten, men kan slita på mark och vägar. Om ridningen orsakar skador eller olägenheter som inte kan räknas som ringa i skogen och på vägar, måste man komma överens om saken med markägaren. Det är inte lämpligt att rida på andra friluftsleder än sådana som är avsedda för ridning eftersom hästens hovar förstör markytan. Enligt ordningslagen är det förbjudet att rida på motionsslingor och andra liknande löparbanor, på skidspår som iständsatts för allmänt bruk och på idrottsplaner.

Organiserad verksamhet

Verksamhet och evenemang som kan anses vara privata kan ordnas med stöd av allemansrätten så länge verksamheten inte orsakar skador som inte kan räknas som ringa. För att ordna evenemang för allmänheten måste man be om tillstånd av ägaren eller innehavaren av platsen där evenemanget ordnas samt göra en anmälan till polisen.

Att använda byggnadskonstruktioner

Den som äger till exempelvis en brygga, ett kokskjul eller en boj får bestämma hur de får användas. Eventuella begränsningar för användningen märks vanligtvis ut på objektet i fråga. Om det inte finns något förbud får man till exempel ta i land vid en brygga eller gå upp i ett fågeltorn om de inte ligger på ett gårdsområde.

Att köra och färdas på vägar

Allmänna vägar är avsedda för alla. På privata vägar (till exempel stug- och skogsvägar) får man enligt allemansrätten röra sig till fots, med cykel eller ridandes.

På privata vägar kan det finnas begränsningar som gäller motor- och hästfordonstrafik. I så fall finns det en bom över vägen eller ett trafikmärke som förbjuder trafik. I fråga om privata vägar behöver man vägdelägarnas eller väglagets tillstånd för sådan verksamhet som märkbart ökar underhållskostnaderna för vägen.

Att köra i terrängen

Motordrivna fordon får inte köras i terräng utan markägarens lov.

Man får parkera sitt fordon bredvid vägen eftersom fordonet vanligtvis inte kan lämnas på vägen. Parkeringen får inte orsaka oskäliga olägenheter eller hindra andra från att ta sig fram.

Att köra snöskoter

För att köra snöskoter i terräng ska man ha markägarens tillstånd. Det är tillåtet att köra på is och på snöskoterleder.

Den som kör snöskoter måste vara minst 15 år gammal och använda skyddshjälm. På snöskoterlederna ska vägtrafiklagen efterlevas och föraren måste ha körkort för att få köra där. Snöskotrar får inte köras på vägar, men vid behov får man köra över en väg eller bro. Den största tillåtna hastigheten på lederna och i terrängen är 60 km/h och på isen 80 km/h.

Användning av motordrivna fordon i terräng 5 § i terrängtrafiklagen

När ett motordrivet fordon förs utanför väg skall iakttas den omsorg och försiktighet som omständigheterna kräver för undvikande av fara och skada.

Ett motordrivet fordon skall i terräng användas så att skador på och olägenheter för naturen och den övriga miljön, fastigheter och naturnärings undviks samt så att bosättningen och den övriga miljön inte störs i onödan.

Att färdas och vistas i vattenområden

Alla har rätt att färdas på vatten och isar. Likaså är tillfällig ankring tillåten. De som färdas och vistas på sjön får inte orsaka andra onödiga olägenheter. Vatten får användas som hushållsvatten och för att tvätta sig.

Man måste göra tillräckligt stora lovar kring fiskeredskap och personer som fiskar från båtar eller på stranden, så att man inte stör fisket. I närheten av bebodda stränder är det förbjudet att upprepade gånger köra med bullrande motorbåtar så att det stör omgivningen. Endast en person som fyllt 15 år får köra en registrerad båt eller liknande fordon.

Att röra sig i vattendrag 2 kap. 3 § i vattenlagen

Om inte något annat föreskrivs i lag, har var och en rätt att utan att orsaka onödig skada, olägenhet eller störning:

1. färdas i vattendrag och på is över vattendrag,
2. tillfälligt ankra i vattendrag,
3. flotta virke i vattendrag,
4. simma i vattendrag, och
5. tillfälligt flytta sådana fångstredskap och andra lösa föremål i en kungsådra eller allmän farled som är till förfång för samfärdseln eller timmerflottningen och sådana lösa föremål utanför leden som orsakar oskäligt förfång för samfärdseln eller hindrar timmerflottning.

Stadganden som gäller dem som färdas på vatten 2 kap. 5 § i sjötrafiklagen

Var och en som färdas på vatten med en farkost skall iaktta den omsorg och försiktighet som omständigheterna kräver och förfara så att han inte utan tvingande skäl försvårar eller stör andras färd på vatten och inte heller åstadkommer fara eller skada för andra eller fara eller avsevärda eller onödiga olägenheter eller störningar för naturen eller den övriga miljön, fisket, allmänt nyttjande av naturen för rekreation eller något annat allmänt eller enskilt intresse.

Den som framför en farkost skall iaktta trafikreglerna för sjötrafiken och de påbud, förbud och begränsningar som sjötrafikmärken eller ljussignaler anger.

Den som färdas på vatten kan använda strandområden för vila och rekreation på sådana platser där det är tillåtet att röra sig. Man får inte störa fåglars häckning eller andra djurs bon. Landstigning kan vara förbjuden på försvarsmaktens områden och i naturskyddsområden under fåglarnas häckningstid.

Fiske

Var och en får meta, pilka och fiska med strömmingshäckla avgiftsfritt i vattenområden. Det är emellertid förbjudet att meta och pilka i forsar och strömområden i vattendrag med vandringsfiskar och på andra ställen där det är förbjudet att fiska. Information om områden med fiskebegränsningar finns i tjänsten Kalastusrajoitus.fi.

Handredskapsfiske med ett spö är tillåtet i hela landet då man betalat statens fiskevårdsavgift, dock inte i forsar och strömområden i vattendrag för vandringsfisk och i andra vatten där fiske är förbjudet. Personer som är under 18 år eller har fyllt 65 år får fiska utan avgift.

För övrigt fiske så som trollingfiske med flera än ett spö, fiske med katsa och nät samt kräftfiske behövs erlagd fiskevårdsavgift samt tillstånd av den som innehar fiskerätten.

Fiskaren är skyldig att stanna sin båt om fiskeövervakaren ger tecken om det. Fiskeövervakaren har rätt att granska fiskarens fiskerätt.

Alla som fiskar måste vara medvetna om vad fiskerätten omfattar.

Jakt

För att jaga behöver man i regel tillstånd av markägaren eller innehavaren av jakträtten. Var och en jägare ska avlägga jägarexamen varefter jägaren kan få ett jaktkort. För att få jaktkortet ska jägaren betala en jaktvårdsavgift till staten.

Invånarna i landskapet Lappland, landskapet Kajanaland samt i Kuusamo, Pudasjärvi och Taivalkoski kommun har rätt att i sin hemkommun jaga på områden som tillhör staten.

Vilt får endast jagas under de jaktperioder som gäller respektive art.

Jakten får inte orsaka fara eller skada för människor eller någon annans egendom. Det är förbjudet att avsiktligt hindra, försvåra och störa jakten. Det är också förbjudet att avsiktligt störa vilt djur. Sedvanligt utnyttjande av allemansrätten stör vanligtvis inte jakten.

Enskilda och markägaren

Allemansrätten nyttjas på mark- och vattenområden som tillhör någon annan. Den som nyttjar allemansrätten ansvarar själv för att han eller hon med sin aktivitet inte skadar någon annans egendom eller stör markägarens markanvändning. Markägaren får inte hindra nyttjandet av allemansrätten utan lagliga grunder.

Det kan finnas meningsskiljaktigheter mellan den som nyttjar allemansrätten och markägaren gällande huruvida en viss aktivitet är störande eller tillåten. Det är på sin plats att beakta vars och ens intressen och en saklig diskussion kan oftast klarlägga problemen. Djupare konflikter utreds av polisen, som annars också övervakar att lagarna efterlevs.

Privatpersoners möjligheter att blanda sig i saken med maktmedel är mycket begränsade. Bestämmelser om laglig självtakt (till exempel återfående av stulen egendom), allmän rätt till gripande (att ta fast en gärningsman) och användning av maktmedel finns i tvångsmedelslagen.

Tvingande, olaga hot och utnyttjande av egenhandsrätt i konfliktsituationer förbjuds i lagen och kan leda till straff.

Allemansrätten i ett nötskal

Du får

- röra dig utomhus till fots, på skidor eller cykel, utom på gårdsplaner och områden som tagits i särskilt bruk (till exempel åkrar som odlas och planteringar)
- tillfälligt vistas på sådana platser där det också annars är tillåtet att röra sig (till exempel tälta på tillräckligt avstånd från närmaste bebyggelse)
- plocka vilda bär, svampar och blommor
- meta och pilka
- färdas i vattendrag och på isen.

Du får inte

- störa eller orsaka olägenheter eller skador för andra människor eller naturen
- störa vilda djur och fåglars häckning
- fälla eller skada träd
- ta mossor, lavar, jordmaterial eller träd
- störa hemfriden
- skräpa ner
- köra med motordrivna fordon i terräng utan tillstånd av markägaren
- fiska och jaga utan vederbörligt tillstånd.

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

.....
Alexandersgatan 7
PB 35, 00023 Statsrådet
Tfn 02952 50300 (växel)
www.ym.fi
.....

Bilder: Juha Sihto
PDF-version av broschyren: www.ym.fi/publikationer